

BRONISLAVA AUBELJ

ANTIČNA IMENA
PO SLOVENSKO

MODRIJAN

Ljubljana 1997

ANTIČNA IMENA PO SLOVENSKO

Avtorica:

Bronislava Aubelj

Jezikovni pregled:

Peter Weiss (uvodni del)

Pavle Češarek (slovarski del)

OHK - Klasična filologija
L 035
AUBELJ B.
Antična

158 a

807.5-313=863

40000012327

UNIVERZA V LJUBLJANI - FF

COBISS

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

811.14'02'373.2(038)=163.6

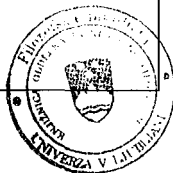
811.124'02'373.2(038)=163.6

AUBELJ, Bronislava

Antična imena po slovensko / Bronislava Aubelj. - I. izd. -
Ljubljana : Modrijan, 1997

ISBN 961-6183-34-6

67266816

Inv. št. 12327

Po mnenju Ministrstva za šolstvo in šport št. 415-79/97 z dne 12. 3. 1997 sodi ta knjiga med proizvode,
za katere se plačuje 5-odstotni davek od prometa proizvodov.

VSEBINA

UVOD.....	V
PRAVILA	X
1. Prečrkovanje in podomačevanje posameznih glasov in glasovnih skupin	XI
2. Prezemanje končnic.....	XIV
3. Spol	XVII
4. Množinska imena.....	XVII
5. Večbesedna zemljepisna imena	XVII
6. Imena prebivalcev.....	XVIII
7. Negrška in nelatinska imena	XIX
8. Grška imena v latinščini	XIX
9. Naslovi del	XX
10. Velika in mala začetnica	XX
11. Naglas.....	XXII
12. Sklanjatev	XXV
NAVODILA ZA BRANJE SLOVARJA	
IN OBRNJENEGA SEZNAMA	XXVII
1. Izbor imen	XXVII
2. Slovar	XXVII
3. Obrnjeni seznam	XXX
SLOVAR.....	1
OBRNJENI SEZNAM	227
VIRI IN LITERATURA	305

UVOD

Slovenjenje grških in latinskih lastnih imen je trši oreh, kot se zdi na prvi pogled. Na to že vrsto let opozarjajo predvsem tisti, ki se ukvarjajo s preučevanjem antike in jih neustrezna raba antičnih lastnih imen v slovenščini še najbolj moti.

Če se klasični filologi oziroma poznavalci enega ali obeh klasičnih jezikov pri prevzemanju imen lahko opirajo na svoje znanje in izkušnje ter zapisano tudi ustrezno argumentirajo, se drugi skoraj praviloma ne znajdejo med različicami zapisov, pravil v pravopisu in prakso, pa naj gre za lektorje, profesorje in učitelje, novinarje, znanstvenike ali zgolj ljubitelje antike. Slovenski pravopis obravnava le najbolj ustaljene oblike, ki ne morejo predstavljati vzorcev za podomačevanje,¹ glede rabe končnic pa ponekod dopušča dvojnice: poleg zelo uveljavljenih oblik, kot so *Menelaj*, *Enej* in *Ovidij* – njihova raba je tudi v stroki že dolgo povsem samoumevna –, tudi *Menelaos*, *Eneas* in *Ovidius*. Na zadnje je v zvezi s Slovenskim pravopisom iz leta 1962² opozoril Kajetan Gantar v članku Nekaj misli o pisavi antičnih imen in strokovnih izrazov (Arheološki vestnik 25, 1974), kjer med drugim pravi, »naj naš prihodnji pravopis pri antičnih imenih odpravi dublete in naj povsod uzakoni neko enotno obliko antičnega imena« (str. 541). Taka neodločnost pa še kako moti v praksi, saj se pisci npr. ne morejo odločiti, ali naj slovitega grškega junaka imenujejo *Ajas*, *Ajant* ali *Ajaks*. Posebej zgovoren primer neustreznega slovenjenja antičnih imen je Schwabova zbirka Najlepše antične pripovedke v prevodu Jožeta Dolenca (1967), ki sicer na najprijetnejši način popularizira lepoto grške in rimske mitologije. Prevajalec je na zadrege pri imenih sam opozoril in ob tem dodal, da bi moral novi pravopis »upoštevati čim več imen iz grško-rimske mitologije in pri pravilih upoštevati vse težave, ki nastanejo pri pritikanju obrazil, pri pridevniški obliki in podobnem, izločiti pa vse mešane oblike, ki pačijo izvornost« (navedeno po izdaji iz leta 1988, str. 881). Potrebo po tovrstnem priročniku pa ne nazadnje kaže tudi dejstvo, da se za pomoč marsikdo obrne

¹ Npr. *Avgij* kot primer domačenja grškega imena s posredovanjem latinščine s končnico, ki pri drugih enakovrednih imenih ne nastopa skoraj nikoli.

² Dobra stran Slovenskega pravopisa iz leta 1962 je vsaj v tem, da je celotno področje slovenjenja antičnih imen predstavljeno na enem mestu.

na oddelek za klasično filologijo Filozofske fakultete ali na katerega od inštitutov Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU v Ljubljani.

Ta pravila za podomačevanje grških in latinskih lastnih imen so nastala po razpravljanih in usklajevanih s klasičnimi filologi in drugimi strokovnjaki, ki se strinjajo v tem, da že ustaljenih podomačenih imen ni smiselno preganjati in uvajati nova, čeprav z jezikoslovnega stališča sprejemljivejša (npr. *Ahilej* namesto *Ahil*, *Merkurij* namesto *Merkur* ipd.), potrebno pa je med obstoječimi oblikami izbrati ustrežnejšo (npr. *Horacij* namesto *Horac*, *Ajant* namesto *Ajas*). Veliko zaslugo za nastanek te knjige ima tudi Marjeta Šašel Kos z Arheološkega inštituta Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, ki se je med prvimi zavzemala za postavitev jasnih teoretičnih pravil in za slovar antičnih lastnih imen; tak slovar naj bi vseboval kar največ grških in latinskih lastnih imen v podomačenih oblikah, kar bi olajšalo uporabo splošnih napotkov in jo ponazorilo v praksi.

Imena v slovarju – mnoga med njimi so v slovenščini zapisana prvič – so podomačena po usklajevanju z drugimi, že ustaljenimi oblikami. Izjem je še vedno precej, predvsem so to tista imena, ki so se v slovenščini tako močno »prijela«, da bi vpeljava drugačnih, še neslišanih oblik, najbrž in povsem upravičeno naletela na odpor. Na novo prevzeta imena se lahko ob dosledni uporabi v praksi ustalijo, ne da bi bilo potrebno ob vsakem posebej preudarjati, ali so končnice, sklanjatve in naglasi znanstveno upravičeni ali ne.

Pomembna opažanja v zvezi s pisavo antičnih imen je izrazil Kajetan Gantar v dveh člankih z naslovom *Nekaj misli o pisavi antičnih imen in strokovnih izrazov*, ki sta izšla v *Arheološkem vestniku* 25 (1974) in 30 (1979). S problemom podomačevanja se ukvarja zlasti v starejšem članku, kjer kot glavni izvor nedoslednosti, nejasnosti in nepotrebnih podvajanj pri zapisovanju navaja dve nasprotujoči si težnji: težnjo po avtentičnosti in težnjo po podomačenju. Zadnja je v slovenskem jezikovnem prostoru starejša in tudi močnejša, saj izvira že od naših najstarejših slovničarjev in piscev. Nekateri so skušali antična lastna imena celo prevajati, npr. Marko Pohlin, ki je rimsko boginjo *Floro* preimenoval v *Rožencvitarico*, *Minervo*

pa v Modrico. Podomačevali so še Valentin Vodnik, Fran Omerza, France Prešeren in drugi.

Slovníčarji so se začeli s pisavo antičnih lastnih imen ukvarjati šele po prvih prevajalskih poskusih. Anton Janežič je v Slovenski slovnici iz leta 1854 postavil preprosta pravila, ki so deloma upoštevana še danes, ko je osnovno pravilo pri podomačevanju še vedno opuščanje ali zamenjava končnic (*Epikurus* – Epikur, *Arhelaus* – Arhelaj, *Palas* – Palada).

Josip Tomiňšek je v Studijah o napakah in pravilih slovenskega pisanja (z naslovom *Antibarbarus*, 1910) v prizadevanju, da bi odpravil nedoslednosti, ki so jih zagrešili predhodniki, naredil korak nazaj in s svojimi predlogi popolnoma pretrgal s tradicijo.³ Z mnenjem, da so lastna imena »najbolj zasebna in nepobitna last vsakega jezika« (str. 48), je nastopil proti prevzemanju imen s posredovanjem drugega jezika, v tem primeru latinškega, in se odločno zavzel za popolnoma avtentično pisavo, ki ji strokovno pravimo prečrkovanje ali transliteracija (*Apollon*, *Iphianassa*, *Pythagoras*, *Sophokles*, *Pyrrhos*, *Lysimahos*, *Aiolos*, *Oidipus*). Sklanjatev se mu je zdela manj pomembna, češ »kdor si ne upa zadeti prikladne in pravilne oblike, si bo včasih pomagal z dodejanim občnim imenom ('mesto', 'otok', 'reka' itd.) ali pa bo stavek presukal« (str. 58–59).

Anton Breznik je v Slovenski slovnici za srednje šole (1934, str. 86–87) pri prevzemanju grških lastnih imen zagovarjal smernice, ki ob redkih odstopanjih pritrjujejo Jeretovim, čigar pravila najdemo v uvodu Doklerjevega Grško-slovenskega slovarja (1915). V imenovalniku je pustil izvorno grško končnico, odvisne sklone pa je tvoril s slovenskimi obrazili (*Laertes Laerta*, *Midas Mida*, *Ajshilos Ajshila*). Pri daljših in bolj znanih imenih je dopuščal tudi opuščanje teh končnic (*Menelaj*, *Herodot*, *Patrokel*). Pri imenih s soglasniško osnovo je brez izjem ohranjal izvorni imenovalnik, roditelj pa tvoril iz osnove (*Aheron Aheronta*, *Ajas Ajanta*, *Eros Erota*). Breznikova in Jeretova pravila so pravzaprav še najbolj sistematična in enotna, nepotrebni dvojnic in izjem pa skorajda ni, kar potrjuje, da je enotno pisavo grških

³ Str. 55: »Zmedo najdemo, kamor pogledamo; namesto drugih zgledov opozarjamo le na Staretovo 'Občno zgodovino' v I. zvezku; kajti tu je največja zbirka tozadevnih imen. A povsod vlada breznačelnost v njih obrazovanju; kar v eni sapi se na vsaki strani križajo nasprotni si principi; n. pr. na str. 13 čitamo po vrsti: Kios, Samos, Rod, Ciper ...; na isti strani stoje: Tmol, Granik, Port, pa: Kavkazus.«

lastnih imen do neke mere možno izvesti, vendar že v njunem času prevajalci in pisci niso upoštevali teh pravil.

Na prevzemanje antičnih lastnih imen v slovenščino so nedvomno najbolj vplivali prevajalci, ki so v naš jezik prenesli večino imen. Že Matija Valjavec, ki je leta 1863 prevedel Sofoklovega Ajanta, je lastna imena prevzel mnogo bliže sodobnim smernicam kakor njegovi nasledniki (*Kalija, Sofil, Ajshil, Evripid, Menelaj, Ahilej*).

Fran Omerza se je v prevodu Iliade (1916, 1919) držal Jeretovih pravil, razen pri podomačevanju patronimikov (*Pelejevič, Atrejevič, Ajgejevič*) in prvotno grških imen na *-eus* (*Ahilej, Idomenej, Smintej*).

Anton Sovre se je v svojih zgodnjih prevodih⁴ zavzel za avtentično podobo grških lastnih imen v imenovalniku (*Sophokles, Athene, Aischylos, Rhesos, Iokaste, Hellas, Sphynx, Polyneikes, Persephassa, Menoikeus*), pa tudi v oblikah odvisnih sklonov in pridevnikih (*Sphingo, Menoikejem, Bakchovo, backhantka, mykenske, phoiniških, thebanski, thebskih*). V tem času je ista načela podobno, a manj dosledno, upošteval tudi Fran Bradač v prevodih Evripidove Medeje in Hipolita⁵ (*Hippolytos, Aphrodita, Theseus, Phaidra, Rhea, Kypris; Philoktetes, Diktys, Jason, Ajetes, Jolkos, athenski, Aigevs, Pejrena*).

Sovre je pozneje ubral srednjo pot, tako da je poenostavil podvojene soglasnike in aspirate ter opustil pisavo tujih črk *x* in *y* (*Foibos, Bakhos, Polineikes*), končnice, razen pri ženskih imenih *a*-jevske sklanjatve (*Iokasta*), pa je pustil nedotaknjene. V to obdobje spadajo novi prevod Kralja Ojdipa (1944) in prevoda obeh Homerjevih pesnitev (1950, 1951), ta usmeritev pa je vidna tudi v Slovenskem pravopisu iz leta 1962.

Kajetan Gantar se je med prevajalce klasičnih grških in latinskih avtorjev vpisal s prevodom Aristotelove Poetike (1959). Pri pisavi lastnih imen se je v začetku – med drugim v prevodu Ajshilovega Uklenjenega Prometeja (1962) – zgledoval po Sovretu (*Aishilos, Hefaist, Moire, Eumenide, Kentauro, Zeus, Temis, Okean(os), Atlas, Hesiona*), s tem da je pri bolj znanih imenih končnice že opuščal ali podomačeval (*Hefaist, Prometej*). V poznejših prevodih se je odločil za drznejše podomačevanje: dosledneje je

⁴ Npr. Euripides, Bratski spor (1923), Sophokles, Kralj Oidipus (1922), Platon, Sokratov zagovor (1923), Phaidon (1929).

⁵ Euripides, Medeja (1924), Hippolytos (1925).

opuščal končnice, dvoglasnike *ai*, *ei*, *au* in *eu* je pisal kot *aj*, *ej*, *av* in *ev*, *s* med samoglasnikoma pa kot *z*.

Gantarjevi usmeritvi so pozneje sledili mlajši prevajalci, skoraj praviloma tudi njegovi učenci in nasledniki, npr. Marjeta Šašel Kos v prevodu Lukijanovih spisov (*Filozofi na dražbi*, 1985).

Tisti, ki so prevajali iz obeh klasičnih jezikov in so se pri prevzemanju grških imen držali načela avtentičnosti, so podobno zapisovali tudi latinska imena. Še najbolj moteča je nedoslednost pri prevzemanju osebnih imen na *-ius*,⁶ pri katerih je prevladovalo krajšanje *Ovid*, *Horac*, *Vergil*, danes pa jih – vsaj v stroki – redno zapisujemo s končnico *-ij*.

⁶ Anton Sovre je v uvodu Lukrecijevih pesnitev *De rerum natura* (O naravi sveta, Ljubljana 1959) avtorjevo ime zapisal v kar štirih različnih oblikah: *Lucretius*, *Lukretius*, *Lukrec* in *Lukrecij*.

PRAVILA

Obravnavane so vse ravni prevzemanja grških in latinskih lastnih imen v slovenščino: podomačevanje posameznih glasov in glasovnih skupin, pisava končnic, raba velike in male začetnice, sklanjatev in naglas.

Pravila slonijo na prilagajanju posameznih glasov, glasovnih skupin in končnic glasoslovnim in oblikoslovnim pravilom slovenskega jezika, upoštevajoč tudi zakonitosti obeh klasičnih jezikov, in na revidiranju že postavljenih pravil v skladu z zahtevami sodobnih strokovnjakov, predvsem klasičnih filologov.

Imena, ki po obliki odstopajo od postavljenih pravil, so skoraj izključno podomačena iz polatinjenih oblik. Latiniziranje, značilno predvsem za angleščino in francoščino, se sicer pri nas nikoli ni dosledno izvajalo, če pa se že je, so bila imena obenem tudi podomačena in tako še bolj oddaljena od izvirnih (npr. v Wiesthalerjevem Latinsko-slovenskem velikem slovarju iz leta 1925).

V pravilih za podomačevanje grških končnic so vzorčni primeri zapisani v prečrkovanih ali transliteriranih oblikah namesto v alfabetu. To so oblike, ki nadomeščajo izvirno pisavo v alfabetu in bi jih morali poljudnoznanstveni in strokovni pisci redno zapisovati ob podomačenem imenu, vsaj ko se to prvič pojavi v besedilu. Pri prečrkovanju zamenjamo vsak znak alfabetna posebej, končnic pa pri tem ne spreminjamo.

1. Prečrkovanje in podomačevanje posameznih glasov in glasovnih skupin

1.1 Grška imena

1.1.1 Preglednica

Grška črka	Ime črke	Izvirno ime	Prečrkovana oblika	Podomačeno ime
Αα	álfa	Ἄγκαϊος	<i>Ankaïos</i>	Ankáj
Ββ	béta	Βάττος	<i>Báttos</i>	Bátos
Γγ	gáma	Γέλων	<i>Gélon</i>	Gélon
Δδ	délta	Δανία	<i>Danáe</i>	Dánaa
Εε	épsilon	Ἐλπήνωρ	<i>Elpénor</i>	Elpénor
Ζζ	zéta, dzéta	Ζεῦξις	<i>Zeúxis</i>	Zévkxis
Ηη	éta	Ἐχώ	<i>Echó</i>	Ého
Θθ	théta	Θάλης	<i>Tháles</i>	Táles
Ιι	jóta	Ἴκαρος	<i>Íkaros</i>	Íkar
Κκ	kápa	Κάπυς	<i>Kápys</i>	Kápis
Λλ	lámdba	Λήδη	<i>Léde</i>	Léda
Μμ	mí	Μαρσύας	<i>Marsýas</i>	Mársias
Νν	ní	Νιόβη	<i>Nióbe</i>	Níoba
Ξξ	ksí	Ξένων	<i>Xénon</i>	Ksénon
Οο	ómikron	Ὀλβία	<i>Olbía</i>	Ólbija
Ππ	pí	Πύρρος	<i>Pýrrhos</i>	Pír
Ρρ	ró	Ῥέα	<i>Rhéa</i>	Réa¹
Σσς	sigma	Σίσυφος	<i>Sísyphos</i>	Sízif
Ττ	tán	Τροία	<i>Troía</i>	Trója
Υυ	ípsilon	Ἵλλος	<i>Hýllos</i>	Hílos²
Φφ	fí	Φάων	<i>Pháon</i>	Fáon
Χχ	hí	Χρόμις	<i>Chrómis</i>	Hrómis
Ψψ	psí	Ψάρος	<i>Psáros</i>	Psáros
Ωω	ómega	Ὠγογία	<i>Ogygía</i>	Ogígija

¹ Sredi besede Κῆρος *Kýros* **Kír**.

² Črka υ ima na začetku besede vedno ostri pridih, zato jo nadomestimo s *hy* oziroma *hi*, sredi besede pa z *y* oziroma *i*.

1.1.2 Zamenjave pri prečrkovanju, ki niso razvidne iz preglednice:

a) Dvojne soglasnike zamenjamo z dvojnimi soglasniki: λλ *ll*, μμ *mm*, ππ *pp*, σσ *ss*, ττ *tt*; γγ *ng*, γκ *nk*, γξ *nx*, γχ *nch*; ῥῥ zamenjamo z *rrh*.

b) Pri dvoglasnikih zamenjamo oba znaka: αι *ai*, ει *ei*, οι *oi*, αυ *au*, ευ *eu*, ου *ou*; z joto subskriptum: α *ai*, η *ei*, ω *oi*.

c) Ostri pridih zaznamujemo s *h*: Ἴππαρχος *Hipparchos*.

1.1.3 Podomačevanje posameznih glasov in glasovnih skupin:

a) Večino črk pišemo enako kot v prečrkovanih oblikah, za nekatere glasovne skupine pa veljajo posebna pravila.

b) Dvoglasnike αι, ει in οι zamenjujemo z **aj**, **ej** in **oj** (Αἴας **Ajant**, Πειθώ **Pejto**, Οἰδίπους **Ojdip**), αυ in ευ z **av** in **ev** (Ναύπλιος **Navplij**, Εὐριπίδης **Evrpid**), ου pa z **u** (Δοῦρις **Duris**). Izjemoma v nekaterih imenih dvoglasnik αι zamenjamo z **e**, ει pa z **i**, kar pomeni, da jih podomačimo iz latiniziranih oblik (Αἰθήρ **Eter**, Ἡράκλειτος **Heraklit**). Pisava **ai**, **ei** in **oi** ostane na mestu prvotnih dvozložnih skupin αἰ, ηἰ in οἰ (Ἄιδωνεύς **Aidonej**, Νηρηΐδες **Nereide**, Ὀϊλεύς **Oilej**), pred samoglasnikom in na koncu besede pa jih pišemo kot dvoglasnike (Δηῖτος **Dejoh**, Λάϊος **Laj**).

c) Dvojne soglasnike poenostavimo (Ἱππίας **Hipias**); črko γ pred γ, κ, ξ in χ zamenjujemo z **n** (Λόγγος **Longos**, Ἀγκαῖος **Ankaj**, Σφίγξ **Sfinga**, Ἀγχίστης **Anhiz**).

č) Črko σ pišemo kot **z** med dvema samoglasnikoma (Λυσίας **Lizias**) in na koncu besede, kadar drugi samoglasnik skupaj s končnico odpade (Διόνυσος **Dioniz**). **Z** pišemo še v skupinah σβ, σγ in σμ (Θίσβη **Tizba**, Πέλασγος **Pelazg**, Κροῖσμος **Krojzmos**), redko še v skupini ρσ (Περσεύς **Perzej**), vedno pa, kadar stoji na koncu okrajšanega imena (Ταρσός **Tarz**). Črko **z** pišemo tudi za **v** in **j**, če sta nastala iz dvoglasnika (Παυσανίας **Pavzantias**, Πεισίστρατος **Pejzistrat**).

d) Črko ι na začetku besede pred samoglasnikom pišemo kot **j** (Ἰάσων **Jazon**, Ἰοκάστη **Jokasta**), v dvozložnicah pa kot **i** (Ἴω **Io**, Ἴων **Ion**).

1.2 Latinska imena

1.2.1 Podomačujemo jih podobno kot grška, le da izhajamo iz latinične pisave; že zato se zdi prevzemanje preprostejše. Še najbolj sporno je vprašanje izgovarjave, o čemer se je v preteklosti precej govorilo, predvsem glede uporabe ene ali druge (klasične ali poklasične) pri pouku latinščine. Najbrž pa bi bilo pretirano vztrajati pri klasični izgovarjavi³ tudi v pisavi lastnih imen, kar so že dokazali nekateri poskusi slovenskih strokovnjakov, ki so naleteli na neodobranje.⁴ Končno gre upoštevati tudi dejstvo, da smo tujke iz latinščine, nekatere pa celo iz grščine, prevzeli večinoma s poklasično izgovarjavo.

1.2.2 V pisavi glasov in glasovnih skupin se držimo načel poklasične ali tradicionalne izgovarjave, kakor določa Latinska slovnica Silva Koprive:

a) *S* med samoglasnikoma pišemo kot **z**, enako v skupinah *ls*, *ns* in *rs*: *Sisenna Sizena*, *Ausonius Avzonij*, *Celsus Celz*, *Hortensius Hortenzij*, *Persius Perzij*.

b) Dvoglasnika *ae* in *oe* praviloma pišemo kot **e**: *Caesar Cezar*, *Cloelia Klelija*. Dvoglasnik *au* pišemo kot **av**: *Aurelius Avrelj*.

c) *C* pred *ae*, *oe*, *e* in *i* pišemo kot **c**, pred *a*, *o*, *u* in soglasniki pa kot **k**: *Caecilius Cecilij*, *Cinna Cina*, *Cato Katon*, *Curtius Kurcij*, *Krassus Kras*.

č) Skupino *ti* pred samoglasnikom pišemo kot **ci**: *Terentius Terencij*, *Actium Akcij*; kadar je pred njim glas *s*, **ti** ostane: *Sextius Sekstij*.

d) Skupino *qu* zamenjujemo s **kv**: *Quintus Kvint*.

e) Skupino *su* pred samoglasnikom pišemo kot **sv**: *Suessa Svesa*.

f) Črko *i* na začetku besede pred samoglasnikom in sredi besede med samoglasnikoma pišemo kot **j**: *Iulus Jul*, *Seianus Sejan*.

1.2.3 Včasih se ravnamo po klasični izgovarjavi, in sicer večinoma pri imenih manj znanih arhaičnih književnikov, npr. *Laevius Lajvij*.

³ Klasična izgovarjava se od poklasične razlikuje predvsem v izgovarjavi dvoglasnikov (*ae* [aj], *oe* [oj]) in *c*, ki ga vedno izgovarjamo kot *k*. Vse druge črke izgovarjamo tako, kot jih pišemo.

⁴ Na to me je opozorila Marjeta Šašel Kos, ki je v knjigi *Zgodovinska podoba prostora med Akvilejo, Jadranom in Sirmijem pri Kasiju Dionu in Herodijanu* (1986) lastna imena slovenila po načelih klasične izgovarjave, kar je sprožilo kritike predvsem arheologov in zgodovinarjev.

2. Prevzemanje končnic

2.1 Grška imena

2.1.1 Grška enozložna in dvozložna imena s samoglasniškimi osnovami (število zlogov se nanaša na izvirne grške in latinske oblike), ki so moškega ali srednjega spola, prevzemamo skupaj s končnicami: *Tros Tros*, *Midas Midas*, *Thales Tales*, *Battos Batos*, *Minos Minos*, *Kapys Kapis*, *Argos Argos*.

2.1.2 Okrajšujemo samo tista dvozložna imena na *-es* in *-os*, ki se potem v podomačenih oblikah končujejo na **-jt**, **-nt**, **-rt**, **-st** in **-vt** (*Proitos Projt*, *Xanthos Ksant*, *Parthos Part*, *Sestos Sest*, *Seuthes Sevt*), **-jz** in **-rz** (*Kroisos Krojz*, *Tarsos Tarz*), **-kh**, **-ks** in **-ps** (*Bakchos Bakh*, *Xerxes Kserks*, *Thapsos Taps*). Izjemoma se okrajšajo tudi nekatera druga dvozložna imena (*Kyros Kir*, *Pyrros Pir*, *Phoibos Fojb*).

2.1.3 Tro- in večzložna imena na *-as* ohranijo končnico imenovalnika: *Aristeas Aristeas*, *Archias Arhias*, *Leonidas Leonidas*. Izjeme so imena na *-goras*: *Pythagoras Pitagora*, *Aristagoras Aristagora*.

2.1.4 Končnice tro- in večzložnih imen s samoglasniško osnovo (razen imen na *-as*, prim. 2.1.3) opuščamo: *Aigisthos Ajgist*, *Philoktetes Filoktet*, *Gargaron Gargar*.

2.1.5 Če se imena končujejo na *-agros*, *-andros* in *-patros*, jih prevzemamo iz polatinjenih oblik: *Meleagros Meleager*, *Periandros Perian-der*, *Antipatros Antipater*; podobno še *Teukros Tevker*. Neobstojni e, ki se izgovarja kot polglasnik in v odvisnih sklonih izpada, vrivamo tudi pri nekaterih imenih na *-auros*: *Minotauros Minotaver*.

2.1.6 Imena na *-aos* in *-oos* ter imena z neizgovorljivim soglasniškim sklopom (npr. *kl*, *tn*, *rm*) pred končnico prevzemamo skupaj z njo: *Oinomaos Ojnomaos*, *Peirithoos Pejritoos*, *Perikles Perikles*, *Epidamnos Epidamnos*, *Artaphernes Artafernes*. Imena na *-laos* in *-raos* podomačujemo s končnima **-laj** in **-raj**: *Menelaos Menelaj*, *Amphiaraos Amfiaraj*.

2.1.7 Končni *-aios* zamenjujemo z **-aj**, *-eios*, *-eos* in *-eus* z **-ej**, *-ios*, *-ion*, *-yos* in *-yon* z **-ij** ter *-oios* z **-oj**: *Ankaios Ankaj*, *Dareios Darej*,

Pandareos **Pandarej**, *Odysseus* **Odisej**, *Asklepios* **Asklepij**, *Pelousion* **Peluzij**, *Tityos* **Titij**, *Euboios* **Evboj**.

2.1.8 Imena na *-aion*, *-eon* in *-eion* ter večina dvo- in trozložnih imen na *-ion* ohranijo izvorno končnico in se skupaj z njo tudi sklanjajo: *Pedaion* **Pedajon**, *Pteleon* **Pteleon**, *Gryneion* **Grinejon**, *Ilion* **Ilion**, *Dion* **Dion**.

2.1.9 Moška imena s soglasniško osnovo prevzemamo z nespremenjenimi končnicami: *Amphianax* **Amfianaks**, *Kekrops* **Kekrops**, *Laches* **Lahes**, *Melampous* **Melampus**, *Eros* **Eros**, *Ixion* **Iksion**, *Alkman* **Alkman**, *Nestor* **Nestor**. Izjeme so le imena z osnovami na nt: *Aias* (z roditeljskim *Aiantos*) **Ajant**, *Acheron* (z roditeljskim *Acherontos*) **Aheront**, *Opous* (z roditeljskim *Opountos*) **Opunt**, *Simoeis* (z roditeljskim *Simoentos*) **Simoent**.

2.1.10 Moška imena s samoglasniško osnovo, ki se končujejo na *-is* in *-ys*, prevzemamo z nespremenjenimi končnicami: *Anacharsis* **Anaharzis**, *Rhadamanthys* **Radamantis**.

2.1.11 Ženska imena se že v grščini pogosto končujejo na *-a*: *Elektra* **Elektra**, *Gaia* **Gaja**, *Amaltheia* **Amalteja**, *Periboia* **Periboja**, *Pythia* **Pitija**, *Nausikaa* **Navzikaa**, *Leukothea* **Levkotea**. Tudi končni *-e* zamenjujemo z **-a**, razen pri že ustaljenih imenih posebitev: *Arachne* **Arahna**, *Danae* **Danaa**, toda *Ate* **Ate**, *Nike* **Nike**, *Dike* **Dike**, *Eirene* **Ejrene**.

2.1.12 Imen ženskih bitij na *-os*, ki so sicer zelo redka, ne krajšamo: *Pandrosos* **Pandrozos**. Enako ravnamo pri imenih na *-o* in drugih imenih s samoglasniško osnovo: *Klotho* **Kloto**, *Sappho* **Sapfo**, *Eos* **Eos**, *Lachesis* **Lahezis**. Pri redkih se je ustalila oblika na **-a**: *Tethys* **Tetija**, *Charibdis* **Haribda**, *Syrtis* **Sirta**. Krajevna imena na *-polis* se v slovenščini končujejo na **-pola**⁵ (po zgledu občnih imen metropola, akropola); tako jih potem tudi sklanjamo: *Amhipolis* **Amfipola**.

2.1.13 Imena ženskih bitij s soglasniško osnovo podaljšujemo iz osnove z **a**: *Sphynx* **Sfinga**, *Themis* **Temida**, *Charis* **Harita**, *Demeter* **Demetra**, *Aedon* **Aedona**. Med zemljepisnimi imeni podaljšujemo samo tista z osnovami na d (z roditeljskim *-idos* in *-ados*) in n (z roditeljskim *-inos*): *Aulis* **Avlida**, *Leukas* **Levkada**, *Eleusis* **Elevzina**.

2.1.14 Črko **j** vrivamo samo pri imenih na *-ianos*: *Loukianos* **Lukijan**.

⁵ Tudi občno ime *polis* (mestna državnica) je v grščini ženskega spola. Tega ne podomačujemo po zgledu krajevnih imen, ampak ga v slovenščini uporabljamo kot nesklonljivi samostalnik ženskega spola: antična *polis*, iz grške *polis*.

2.2 Latinska imena

2.2.1 Končnice latinskih imen prevzemamo podobno kot grške, le da pogosteje okrajšujemo tudi dvozložnice: *Brutus Brut*, *Celsus Celz*.

2.2.2 Imena z neizgovorljivim soglasniškim sklopom pred končnico podomačujemo podobno kot grška: *Velabrum Velabrum* (z rodilnikom **Velabra**), končnico pa opuščamo pri imenih na *-rnus* (*-rnum*) po zgledu *Saturnus Saturn*.

2.2.3 Končne *-aius* (*-aia*), *-eius* (*-eia*), *-aeus* (*-aea*) in *-ius* (*-ia*, *-ium*) pišemo kot **-aj(a)**, **-ej(a)**, **-ij(a)**: *Caius Gaj*, *Velleius Velej*, *Cnaeus Gnej*, *Livius Livij*, *Samnium Samnij*, *Fimbria Fimbrija*. Končni *-aeum* (polatinjeni $-\alpha\iota\upsilon\upsilon$) zamenjujemo z **-ej**, če je ta oblika že uveljavljena in če zadeva latinsko okolje: *Lilybaeum Lilibej*.

2.2.4 Imen s samoglasniško osnovo na *-is* in *-es* navadno ne spreminjamo; izjeme so le osebna imena na *-alis*: *Martialis Marcial*.

2.2.5 Od moških imen s soglasniško osnovo podaljšujemo samo tista z osnovami na *n* in *t*: *Scipio* (z rodilnikom *Scipionis*) **Scipion**, *Maecenas* (z rodilnikom *Maecenatis*) **Mecenat**, *Nepos* (z rodilnikom *Nepotis*) **Nepot**.

2.2.6 Ženska imena s soglasniško osnovo podaljšujemo iz osnove z **a**: *Iuno Iunonis Junona*, *Ceres* (z rodilnikom *Cereri*) **Cerera**, *Venus* (z rodilnikom *Veneris*) **Venera**. Enako velja za krajevna imena na *-o*: *Tarraco* (z rodilnikom *Tarraconis*) **Tarakona**, *Sisapo* (z rodilnikom *Sisaponis*) **Sizapona**.

2.2.7 Črko **j** vrivamo samo pri imenih na *-ianus*: *Quintilianus Kvintilijan*.

2.3 Končnic pri imenih alegoričnih posebitev ne okrajšujemo in ne spreminjamo, še bolj pa je, da jih prevedemo. Podomačena imena, in če je le mogoče, tudi prevedena, obdržijo izvirni spol: *Hypnos Spanec*, *Virtus Vrlina*, *Eos Zarja* (*Eos*, če se nismo odločili za prevod, ostane ženskega spola in se ne sklanja).

3. Spol

3.1 Imena bitij v slovenščini obdržijo izvirni spol.

3.2 Pri zemljepisnih imenih se spol prilagaja v korist moškega spola, kar velja za edninska imena srednjega spola in imena ženskega spola, ki se ne končujejo na *-a* (ali *-e*): *Akrothoion* **Akrotoon**, *Ephesos* **Efez**, *Kroton* **Kroton**, *Zakynthos* **Zakint**. Moškega spola postane tudi večina imen otočij, ki so v grščini ženskega spola: *Sporades nesoi* **Sporadi**, toda *Arginous(s)ai* **Arginuze**. Edninska imena srednjega spola, ki se končujejo na *-a*, prevzamejo ženski spol: *Deigma* **Dejgma**. Že tako redka krajevna imena moškega spola, ki se končujejo na *-o*, podomačujemo enako kot imena ženskega spola. To je tudi edini primer, da moški spol prehaja v ženskega: *Narbo* (z roditelnikom *Narbonis*) **Narbona**, *Sulmo* (z roditelnikom *Sulmonis*) **Sulmona**.⁶

4. Množinska imena

4.1 Imena bitij prevzemamo v množini oziroma dvojini: *Hesperides* **Hesperide**, *Gratae* **Gracije**, *Dioskouroi* **Dioskura**, *Gracchi* **Grakha**.

4.2 Zemljepisna imena prevzemamo enako kot imena bitij, razen tistih, ki so v izvirniku srednjega spola. Ta postanejo edninska in prevzamejo ženski spol: *Ekbatana* **Ekbatana** (z roditelnikom *Ekbatane*), *Sousa* **Suza** (z roditelnikom *Suze*).

4.3 Dvozložna latinska zemljepisna imena na *-es* postanejo edninska in prevzamejo moški spol: *Cales* **Kales** (z roditelnikom *Kalesa*).

4.4 Imena praznikov (v izvirniku so srednjega spola množine), prevzamejo ženski spol: *Adonia* **adonije**, *Saturnalia* **saturnalije**.

5. Večbosedna zemljepisna imena

5.1 Grških dvobesednih zemljepisnih imen navadno ne prevajamo, podomačujemo jih tako, da sestavne dele pišemo skupaj: *Aigos potamoi* **Ajgospo-**

⁶ Na spol v slovenščini vplivajo tudi moderne oblike teh imen, ki so praviloma ženskega spola: *Narbonne*, *Sulmona* idr.

tami, *Dryos kephalai Drioskefale*. Prevajamo pa bolj znana imena, pri katerih druga sestavina označuje gorovje, morje, jezero, zaliv ipd. in je to za razumevanje besedila pomembno: *Thermaios kolpos Termajski zaliv*. Nadredni pojem mnogokrat izpustimo: *Kalydnai nesoi Kalidni* (namreč otoki). **5.2** Večbesedna imena dežel prevajamo. Od pridevnikov prevajamo *Inferior, Superior, Magna, Maior, Minor* ipd.: *Moesia Inferior Spodnja Mezija, Germania Magna Velika Germanija*. Vrstni pridevnik, ki je izpeljan iz drugega zemljepisnega imena, osebne imena ali imena ljudstva, prevedemo in postavimo pred odnosnico: *Hispania Tarraconensis Tarakonska Hispanija, Alpes Cottiae Kotijske Alpe*. Pri nekaterih odnosnicah izpustimo in pridevnik samo podomačimo: *Gallia Belgica Belgika*.

5.3 Večbesedna latinska krajevna imena prevajamo le delno.⁷ Svojljni roditelj ednine nadomestimo s svojljnim pridevnikom, ki ga postavimo pred odnosnico: *Forum Iulii Julijev Forum*. Svojljni roditelj množine samo prevedemo: *Augusta Taurinorum Avgusta Tavrinov*. Druga imena podomačujemo skupaj s pridevnikom ne glede na pomen: *Ulpia Traiana Ulpija Trajana, Flavia Solva Flavija Solva, Alba Fucens Alba Fucens, Laus Pompeia Lavs Pompeja*.⁸ Občnih sestavin krajevnih imen ne prevajamo: *Aquae Sextiae Akve Sekstije*. Če je krajevno ime predložna zveza z *ad*, ga pišemo kot nesklonljivo sestavino ob nadrednem pojmu (mesto, kraj, tabor, naselbina idr.): *Ad Pirum kraj Ad Pirum*.

5.4 Večbesedna imena vod, zemeljskih površin, cest, trgov, objektov ipd. navadno prevajamo: *Lacus Avernus Avernsko jezero, Via Appia Apijeva cesta, Forum Romanum Rimski forum, Campus Martius Marsovo polje, Circus Maximus Veliko dirkališče*.

6. Imena prebivalcev

6.1 Imen pripadnikov plemen in ljudstev ter prebivalcev dežel, pokrajin, otokov, mest idr., ki so se v slovenščini že udomačila, ne spreminjamo (npr.

⁷ Glede latinskih krajevnih imen, še posebej večbesednih, je doslej veljal dogovor, da jih pustimo v izvorniku. Tako je prihajalo v kartografiji do opaznih neskladij, saj so grška imena navadno podomačena, od latinskih pa so podomačena le imena dežel in pokrajin.

⁸ V grščini so tovrstna krajevna imena redkejša, vendar se tudi pri podomačevanju teh držimo istih načel: *Lokroi Epizephyrioi Lokri Epizefrijci*.

Atenci, Dorci, Egipčani, Eolci, Feničani, Jonci, Špartanci, Trojanci, Tračani), druga pa podomačujemo neposredno iz izvirne oblike s končnico **-i**: *Melanditai* **Melanditi**. Pri imenih, ki bi se zato končala na **-ji** (v ednini pa na **-j**), si pomagamo s tem, da pred končni **-i** vrivamo še **c**: *Laiatoi* **Lajajci**, *Phlegyai* **Flegijci**.

6.2 Imena prebivalcev ter pridevnike tvorimo iz lastnih imen s priponskimi obrazili, kot je določeno s slovenskim pravopisom, npr. Korintčan, korintski. Svojiilne pridevnike tvorimo tudi iz nesklonljivih ženskih imen na **-o** (Kalipsin, Sapfin), razen iz imena **Io** in nesklonljivih imen poosebitev.

7. Negrška in nelatinska imena

7.1 Grščina in latinščina sta veliko imen prevzeli iz drugih jezikov in pisav ter jih podredili svoji pisavi, izgovarjavi in naglasu. Ta izvirajo predvsem iz egiptovskega (**Amazis**, **Amon**, **Apis**, **Buziris**, **Izida**, **Psamis**), perzijskega (**Ariobarzan**, **Kir**, **Darej**, **Kambiz**), maloazijskega, indijskega in drugih okolij. Podomačujemo jih enako kot druga grška ali latinska imena. Če se grško in latinsko ime po obliki močneje razhajata, prevzemamo iz latinske oblike, npr. **Hamilkar** (Ἠμίλκαρ *Hamilcar*), sicer pa pogosteje iz grške, npr. **Darej** (Δαρεῖος *Darius*). Pri tem upoštevamo tudi **vir**, iz katerega prevzemamo, in okolje, na katero se posamezno ime nanaša. Če je izvorno ime v slovenščini že sporočeno, ima prednost pred grecizirano oziroma latinizirano obliko (npr. Zaratustra iz perzijsčine namesto Zoroaster iz grščine).

8. Grška imena v latinščini

8.1 Zemljepisna imena grških kolonij na jugu Italije in Galije, na Siciliji in Sardiniji, ki imajo grško in latinsko ime, lahko podomačujemo iz obeh jezikov, vendar navadno uporabimo latinsko ime: Ἀκράγας *Agrigentum* **Agrigent**, Βρεντέσιον *Brundisium* **Brundizij**, Μασσαλία *Massilia* **Massilija**, Τάραξ *Tarentum* **Tarent**. Če je ime samo latinizirano, v podomače-

ni obliki večinoma ne bo razvidno, iz katerega jezika smo prevzemali: Συράκουσαι *Siracusae* **Sirakuze**, Κρότων *Croto* **Kroton**, Δυρράχιον *Dyrrhachium* **Dirahij**. Podobno je tudi z imeni oseb grškega rodu oziroma oseb z grškim imenom ali psevdonimom: Ἀπουλῆιος *Apuleius* **Apulej**, Διονύσιος *Dionisius* **Dionizij**.

8.2 Pri poimenovanju grških dežel, mest, otokov idr. se izogibamo podomačenih imen iz polatinjenih, čeprav se nam zdijo bolj domača; pišemo torej **Kirena** in ne Cirena, **Bojotija** in ne Beocija.

8.3 Polatinjena grška lastna imena v rimski umetni prozi in poeziji navadno prevzemamo iz latinščine: *Acestes* **Acest**, *Hecuba* **Hekuba**, *Amphitruo* **Amfitruon**, *Cynthia* **Cintija**.⁹

9. Naslovi del

9.1 Naslove antičnih književnih in drugih del podomačimo, če gre za lastna imena ali za izpeljave iz lastnih imen: Θεβαΐς (z roditeljskim Θεβαΐδος) **Te-baida**, Ὀδύσσεια **Odiseja**, *Aeneis* (z roditeljskim *Aeneidis*) **Eneida**.

9.2 Stvarna lastna imena običajno prevedemo,¹⁰ redko le podomačimo, npr. (Ksenofontova) Anabaza, (Horacijeve) Epistule, (Ovidijeve) Heroide, (Senekova) Apokolokintoza, (epska pesnitev) Batrahomiomahija.

9.3 Množinskim imenom navadno ne spreminjamo spola in števila: *Bucolica* **Bukolika** (z roditeljskim **Bukolik**), *Eclogae* **Ekloge**.¹¹

10. Velika in mala začetnica

10.1 Ko govorimo o lastnih imenih, raba začetnice pravzaprav ne bi smela biti predmet posebne razprave, vendar se je celo tu pokazalo več nasprotujočih si mnenj o nekaterih imenih, ki so v grščini in latinščini nesporno lastna.

⁹ Odiseja skoraj nikoli ne poimenujemo z latinskim imenom *Ulixes*.

¹⁰ Naslove že prevedenih del navajamo v tisti obliki, za katero se je odločil najmlajši prevajalec, razen če je ta že zastarela ali kako drugače neustrezna. V strokovni literaturi je vsekakor zaželeno, da navedemo tudi izvorni naslov oziroma prečrkovano obliko.

¹¹ Demostenove **Filipike** so v grščini zaradi odnosnice οἱ λόγοι moškega spola, prevzeli pa smo jih iz latinske oblike *orationes Philippicae* v ženskem spolu.

10.2 Najbolj sporna je pisava začetnice pri imenih, ki so večinoma rabljena kot kolektiva, označujejo pa razna bitja, pošasti, mitska ljudstva, katerih domovine ni mogoče poimenovati, svečenike ipd. V grščini in latinščini jih namreč pišemo z veliko začetnico, tako rabo pa so bolj ali manj dosledno prevzeli tudi nekateri moderni jeziki, npr. hrvaščina in angleščina.

10.3 Naš pravopis določa rabo male začetnice pri vrstnih poimenovanjih veroslovnih, bajeslovnih in podobnih bitij (mdr. *muza*, *erinija*, *furija*, *gracija*), vendar je opredelitev žal premalo natančna. Pravopisna pravila v zvezi s temi imeni lahko razumemo tudi tako, da pišemo veliko začetnico vedno, kadar imamo v mislih grška ali latinska bitja (tudi *Nimfe*, *Kiklopi*), malo začetnico pa izključno v preneseni rabi.

10.4 Če pogledamo novejša dela, ki so izšla pri nas, opazimo kar očitna razhajanja.¹² Klasični filologi so nasploh bolj naklonjeni veliki začetnici, saj je ne samo preprostejša, ampak tudi vsebinsko ustrežnejša. Imena, kot so *Ne-reide*, *Oreade*, *Kentavri* idr., se v grški in rimski književnosti in mitologiji uporabljajo skoraj izključno kot lastna imena. Torej ni nobenega razloga, da bi jih razlagali kot vrstna poimenovanja, saj gre za skupine z znanim številom bitij, ki jih poznamo celo po imenih. Lastno ime je v našem primeru vsako ime, ki ga določena bitja nosijo od rojstva do smrti ali jim je bilo dano zaradi kakega preteklega dogodka.¹³ Seveda pa marsikatero od teh imen postane občno in ga pišemo z malo začetnico, npr. *mentor*, *gigant*, *herkul*, *muza* ipd. Drugače pa je z imeni pripadnikov svečeniških in drugih združb, filozofskih šol ipd., ki lahko označujejo stalno ali začasno vlogo določenih oseb. Taka imena pišemo z malo začetnico (*koribanti*, *salijski*, *vestalke*, *eleati*, *stoiki* ipd.).

10.5 Z malo začetnico pišemo še imena dnevov in praznikov (*ide*, *tezmo-forije*), duhov, demonov (*lemuri*, *kere*, *satiri*), manjših božanstev (*penati*, *favni*) in ime *nimfe*.

10.6 Imena svetišč kot posameznih stavb pišemo z veliko začetnico (*Par-tenon*, *Erehtjeon*, *Muzejon*).

¹² V Slovarju grške in rimske mitologije Joela Schmidta (v prevodu Veronike Simoniti, 1995) dobimo večinoma malo začetnico (*erinije*, *gorgone*, *kiklopi*, *lari*, *parke*), pri tovrstnih imenih v prevodu Vergilijevih pesmi Marka Marinčiča (1994) pa prevladuje velika (*Kiklopi*, *Favni*, *Erinije*, *Muze*).

¹³ Ime *Argonavti* so dobili samo udeleženci odprave z ladjo Argo in po tej odpravi se s tem imenom ni mogel ponašati nihče več.

11. Naglas

11.1 Slovenski pravopis iz leta 1994 se z vprašanjem naglaševanja antičnih imen, prevzetih v slovenščino, podrobneje ne ukvarja.¹⁴ V poglavju Prevzemanje glasov in naglasa (str. 37–38) ne obravnava ne grščine ne latinščine, v preglednicah s pisavami za posamezne jezike pa so naglasna znamenja pri podomačenih imenih sicer označena, vendar brez razlage.

11.2 Grška imena

a) Uvedba enotnega grškega naglasa bi bila zaradi mnogih že uveljavljenih in pogosto rabljenih imen, ki jih naglašujemo po latinskih zakonih, zelo drzna in bržkone neuspešna. Poleg tega pa je treba upoštevati, da v mnogih primerih skupaj z zadnjim zlogom izgubimo tudi izvirni naglas in ga že zato moramo nadomestiti z drugim, seveda latinskim, in tu se enotnost naglaševanja neha. Naglas pri posameznem imenu narekujejo tudi naglasni občutek govorca, tradicija in glasoslovni zakoni obeh klasičnih jezikov oziroma njihovo (ne)poznavanje. Najbrž je prav to razlog, da se je udomačilo naglaševanje, ki ni v skladu ne z grško ne z latinsko izreko, npr. Eól namesto **Ájol** (ali Éol), Eráto namesto **Êrato**, Hêrodot namesto **Heródot** ipd. Naglaševanje antičnih imen je bilo pravzaprav vedno obrobna kategorija, kar dokazuje tudi naglaševanje nekaterih drugih tujk, denimo agóra namesto **ágora** (ali agorá), ántika namesto **antíka**, íkona namesto **ikóna**, kar se vse prepogosto slihi.

b) Najpreprostejše pravilo bi se glasilo, da vsa grška lastna imena naglašujemo po latinskih zakonih,¹⁵ kar pomeni, da je treba poznati kvaliteto (dolgot) predzadnjega zloga izvirne besede.¹⁶

¹⁴ Na zadrege pri naglaševanju antičnih imen je opozorila Erika Mihevc-Gabrovec v članku Pripombe k pisavi in rabi grških in latinskih imen in tujk (Jezik in slovstvo 10, 1965) in poudarila, da je »nemogoče uvesti zanesljiv sistem, ne da bi venomer zadevali ob izjeme, ki jih je jezikovna raba že uzakonila« (str. 29–30).

¹⁵ V slovarju prevladuje naglas na istem zlogu kot v latinščini. Uporabnik lahko izjeme poenoti z drugimi imeni ali obratno, če se mu zdi nedoslednost preveč moteča, ali, povedano drugače, niti izvirni latinski niti grški naglas ne moreta veljati za napačna.

¹⁶ Pri ugotavljanju kvalitete (dolgoti) zloga in določanju mesta naglasa štejemo zloge izvirnih grških in latinskih oblik, ne pa podomačenih. Pomembni so samo zadnji trije, torej zadnji (tega v latinščini ne naglašujemo), predzadnji in predpredzadnji zlog. Če je predzadnji zlog dolg, ga po latinskih zakonih o naglasu naglasimo, če je kratek, naglas pomaknemo za eno mesto proti začetku besede. To pravilo se imenuje zakon o penultimi, torej zakon o obveznem naglaševanju dolgega predzadnjega zloga.

c) Podomačena imena naglašujemo na zadnjem, predzadnjem ali predpredzadnjem¹⁷ zlogu.

č) Pri mnogih imenih mesto naglasa ni vprašljivo, saj se pokriva tako z naglasom v izvirnih grških oblikah kakor z naglasom v polatinjenih: Ἄγανίππη *Aganippe* **Aganípa**, Ἐχίνοσ *Echínus* **Ehín**, Δαίδαλος *Daedalus* **Dájdal**, Ὠρίων *Orion* **Oríon**.

d) Pri imenih, ki so v grščini naglašena na zadnjem zlogu, ta pa se v slovenščini ohrani, pomaknemo naglas proti začetku besede, in sicer pri dvozložnicah na prvi zlog: Ἑρμῆσ **Hêrmes**, Θαλῆσ **Táles**, Κλωθώ **Klóto**.¹⁸ Pri večzložnicah upoštevamo dolžino dveh predhodnih zlogov oziroma naglas v latinščini: Ἀμφιρώ **Ámfiro**, Καλυψώ **Kalípso**. Predpredzadnji zlog naglasimo le pri imenih, pri katerih se število zlogov v rodilniku ne spremeni: Χενοκλῆσ **Ksénokles** (v rodilniku **Ksé-nokla**).¹⁹

e) Imena, katerih izvorna oblika ima naglašen zadnji zlog, ta pa v slovenščini odpade, naglašujemo po latinskem naglasu: Παρνασσός **Parnás**, Ὠκεανός **Okéan**.

f) S predpredzadnjega zloga izvorne oblike se naglas v slovenščini praviloma pomakne na dolg predzadnji zlog: Ἄτοσσα **Atósa**, Πολύφημος **Polifém**, Θεόφραστος **Teofrást**, Λεύκιππος **Levkíp**; s predzadnjega kratkega zloga pa na predpredzadnji zlog: Δημέασ **Démeas**, Ἥγησίασ **Hegézias**, Ἐρατοσθένης **Eratósten**, Αἰσχύλος **Ájshil**, Πυθία **Pítija**.

g) Imena soglasniških osnov, ki so podomačena s podaljšanjem iz osnove, naglašujemo na naglašenem zlogu latinskega rodilnika: Αὐλῆσ *Aulis* (z rodilnikom *Aulidis*) **Ávlida**, Βίασ *Bias* (z rodilnikom *Biantis*) **Bíánt**, Εὐρυμέδων *Eurymedon* (z rodilnikom *Eurymedontis*) **Evrimedónt**.

¹⁷ Ker se večina moških imen v rodilniku podaljša za en zlog, se naglas na predpredzadnjem zlogu praviloma dopušča le pri latinskih imenih s spremeno naglasa (*Rúbikon Rubikóna*), pri imenih, kjer naglasa ni mogoče pomakniti na predzadnji zlog (*Agezípols Agezípolsa*), in pri imenih, kjer se je tak naglas že udomačil (*Pigmálion Pigmálion*).

¹⁸ Izjeme so imena z osnovama na n in r, ki se v grščini končujejo na -όν, -ήρ in -ών, zlasti če imajo v grščini dolg tudi predzadnji zlog rodilnika (Ἀλκμάν Ἀλκμάνος *Alkmán, Κρατήρ Κρατήρος* **Kratêr, Τυφών Τυφώνος **Tifón**).**

¹⁹ To pomeni, da imena na -ών naglašujemo na predzadnjem zlogu, če je ta dolg, če pa je kratek, ostanemo pri izvirnem naglasu: Χαλκηδών *Halkédon*, toda Κρομμυών *Krommíon*. Izjeme so imena, pri katerih se je naglas na istem mestu kot v latinščini že ustalil, npr. *Pártenon, Hélikon, Síkion* idr.

h) Imena na -ων (z osnovo na n), ki so v grščini naglašena na predzadnjem kratkem zlogu, ohranijo naglas na istem mestu: Ἡρακλέων **Herakléon**, Ἀετίων **Aetion**, Προθόων **Protóon**, Φιλοκύων **Filokión**, Ἰέρων **Hiêron**. Izjeme so tista imena, pri katerih se je naglas na istem mestu kot v latinščini že udomačil, npr. **Pigmálion**, **Devkálion**.

i) Naglas na istem mestu, kot je v grščini, ohranijo še nekatera druga imena, in to ne glede na dolžino predzadnjega zloga oziroma na naglas v latinščini. Najznačilnejše skupine s prevladujočim grškim naglasom so mdr. imena na -άδης, npr. **Poliád** (razen **Alkibiád**, **Karnéad** in **Miltiád**), -ίδης, npr. **Fejdipíd** (razen **Bakhílid**, **Epiménid**, **Evrípíd**, **Fokílid**, **Semónid** in **Parménid** ter imen na -áid), -κράτης, npr. **Timokrát** (razen **Hipókrat**, **Izókrat**, **Políkrat** in **Sókrat**), -άναξ, npr. **Ageánaks**, in na -ας, npr. **Abrokómas** (razen tistih, ki imajo pred končnico kratek samoglasnik, npr. **Démeas**, **Lízias**, **Teléboas**, prim. tudi 11.2f).

j) Imena ženskega spola na -ana, -ena, -ina, -ata, -eta in -ita, ki so v grščini naglašena na predzadnjem zlogu, praviloma ohranijo naglas na istem mestu, kot je v grščini: Πολυξένα **Polikséna**, Δημαρέτη **Demaréta**.

k) Ženska kolektiva na -ίδες naglašujemo na istem mestu kot v grščini. Če isto ime uporabljamo v ednini, se naglasno mesto ne spremeni: Νηρηίδες **Nereíde**, v ednini **Nereída**.

l) Imena, ki so podomačena iz polatinjenih imen, imajo naglas na istem mestu kot v latinščini: Θάλεια **Thalíja** **Talíja**, Περίανδρος **Periánder** **Periánder**. Vendar so tudi tu izjeme, npr. Ἰφίγένεια **Iphigeníja** **Ifigénija**.

11.3 Latinska imena

a) Naglašujemo jih na istem mestu kot v latinščini: *Ostia* **Óstija**, *Seignus* **Seján**, *Catullus* **Katúl**, *Lentulus* **Léntul**.

b) Ženska imena s soglasniškimi osnovami, ki jih podomačujemo tako, da osnovo podaljšamo z **a**, in moška imena z osnovo na **t** so naglašena na naglašenem zlogu latinskega roditelja: *Iuno Iunonis* **Junó-**

na, *Venus Veneris Vénera*, *Nepos Nepotis Nepót*, *Maecenas Maece-natis Mecenát*.

c) Moška tro- in večzložna imena z osnovo na n so naglašena tako kot v latinščini, in sicer od roditelja dalje s premikom naglasa proti koncu besede: *Rubico Rubiconis Rúbikon Rubikóna*, *Scipio Scipionis Scípion Scipióna* (razen imen z naglašanim predzadnjim zlogom, npr. **Tuíston Tuístona**). Dvozmolska imena imajo nepremični naglas: *Acco Acconis Ákon Ákona*, *Milo Milonis Mílon Mílona*, *Dion Dionis Díon Díona*.

12. Sklanjatev

12.1 Podomačena lastna in druga imena sklanjamo po prvi moški (**Hefajst Hefajsta**) in prvi ženski (**Evterpa Evterpe**) sklanjatvi.²⁰

12.2 Nesklonljiva so imena ženskih posebitev na **-e** ter ženska imena na **-o** in **-is**: **Ate, Dejno, Nemezis**.

12.3 Krajevna imena na **-e**, ki so v latinščini srednjega spola, sklanjamo po prvi moški sklanjatvi: **Preneste Prenesta**.

12.4 Večzložna imena moškega spola na **-as**, imena s težko izgovorljivim soglasniškim sklopom pred končnico in imena na **-aos** in **-oos** sklanjamo tako, da imenovalniško končnico opustimo: **Leonidas Leonida**, **Aristeas Aristeas**, **Nikias Nikia**, **Teleboas Teleboa**, **Abrozelmis Abrozelma**, **Sofokles Sofokla**, **Patroklos Patrokla**, **Pilumnus Pilumna**, **Velabrum Velabra**, **Ojnomaos Ojnomaa**, **Pejritoos Pejritoa**.

12.5 Imena moškega spola na **-as** in **-a** lahko sklanjamo tudi po drugi moški sklanjatvi: **Leonidas Leonide**, **Seneka Seneke**, **Fimbrija Fimbrije**.

12.6 Pri grških imenih na **-er** (v grščini na **-ros**) se osnova od roditelja naprej krajša: **Antipater Antipatra**, **Menander Menandra** (prim. 2.1.5).

12.7 Z **j** podaljšujejo osnovo samo tista imena na **-ar**, **-er** in **-or**, ki se tako končujejo že v izvorniku: **Cezar Cezarja**, **Lucifer Luciferja**, **Nestor Nestorja**; izjemoma pa še nekatera druga: **Homer Homerja**, **Izidor Izidorja**, **Teodor Teodorja**.

²⁰ V slovarju roditelj ni zapisan, če v sklanjatvi ni posebnosti.

12.8 Z **n** podaljšujejo osnovo moška imena na **-o**, če z **n** ni podaljšan že imenovalnik: **Cícero Ciceróna**.

12.9 Pri nekaterih množinskih ženskih imenih v rodilniku med soglasnika vrivamo neobstojni **e** (ki se izgovarja kot polglasnik): **Amikle Amikel, Minturne Minturen**.

12.10 Pri večbesednih imenih sklanjamo vsak del posebej: **Ulpija Trajana Ulpije Trajane**. Če je katera od sestavin nesklonjiva, sklanjamo samo tisto, ki se sklanja: **Hipo Zarit Hipo Zarita, Alba Fucens Albe Fucens**.

NAVODILA ZA BRANJE SLOVARJA IN OBRNJENEGA SEZNAMA

1. Izbor imen

Slovar vsebuje približno 7000 grških in latinskih lastnih imen oziroma imen, ki jih v grščini in latinščini pišemo z veliko začetnico. Izvirna imena (grška v alfabetu) so zapisana tako, kot so bila sporočena, kar pomeni, da se večinoma ujemajo z oblikami v grških in latinskih dvojezičnih slovarjih. Grška imena – gre seveda za izvirne oblike v alfabetu, med več različicami pa je praviloma navedena tista, ki jo je uporabil pomembnejši avtor – so povzeta po nemškem slovarju grških lastnih imen (Pape, gl. Viri in literatura); mnoga med njimi so v slovenščini zapisana prvič. Upoštevana je tudi večina imen iz Doklerjevega Grško-slovenskega slovarja in podobnih manjših slovarjev in leksikonov, ki se uporabljajo pri učenju oziroma študiju grščine in latinščine.

2. Slovar

2.1 V levem stolpcu slovarja so zapisani:

a) iztočnica, tj. podomačena oblika antičnega imena z naglasnim znamenjem:

Acést m	Acestes → Ajgest
Agatárh m	Ἀγάθαρχος • <i>Agátharchos</i>
Bazilij m	Βασίλειος • <i>Basíleios</i> • Basilius
Cícero -óna m	M. Tullius Cicero
Déjno ž neskl.	Δεινώ • <i>Deinó</i>
Evrípontídi m mn.	Εὐρυποντίδαι • <i>Eurypontídai</i>
Gorgóna ž	Γοργών (Γοργώ) • <i>Gorgón (Gorgó)</i>
Hípnos m	Ἕπνος • <i>Hýpnos</i> → Spanec
Íhne Íhen ž mn.	Ἰχναί • <i>Íchnai</i>

Karhedon m	Καρχηδών • <i>Karchedón</i> → Kartagina
kalénde ž mn.	Kalendae (Calendae)
Lávs Pompêja Lávs -e ž	Laus Pompeia
Melántij ⁶ m	Μελάνθιος • <i>Melánthios</i>
Navzítoos -toa m	Ναυσίθοος • <i>Nausíthoos</i>
Onátas -ta m	Ὠνάτας • <i>Onátas</i>
Pázikles -kla m	Πασικλῆς • <i>Pasiklêś</i>

b) sklic na opombo na dnu strani, ki pojasnjuje omejitve rabe določene oblike imena:

Melántij ⁶ m	Μελάνθιος • <i>Melánthios</i>
--------------------------------	-------------------------------

c) posebna rodilniška oblika:

Cícero -óna m	M. Tullius Cicero
Déjno ž neskl.	Δεινό • <i>Deinó</i>
Íhne Íhen ž mn.	Ἴχνηι • <i>Íchnai</i>
Lávs Pompêja Lávs -e ž	Laus Pompeia
Navzítoos -toa m	Ναυσίθοος • <i>Nausíthoos</i>
Onátas -ta m	Ὠνάτας • <i>Onátas</i>
Pázikles -kla m	Πασικλῆς • <i>Pasiklêś</i>

To pomeni: Samostalnik moškega spola **Pazikles** ima rodilnik ednine **Pazikla** in se torej sklanja kot samostalnik *korak*, samostalnik moškega spola **Onatas** pa ima rodilnik ednine **Onata** ali **Onate** in se sklanja kot samostalnik *vojvoda*. Rodilniške oblike so zapisane okrajšano od vključno zadnjega soglasnika ali soglasniškega sklopa pred imenovalniško končnico, v primeru premika naglasa pa od vključno naglašene samoglasnika v rodilniški obliki (**Cícero**). – Samomnožinski samostalnik **Íhne** ima rodilnik **Íhen** in se torej sklanja kot samostalnik *lipa*. – Samostalnik ženskega spola **Lavs Pompeja** ima rodilnik **Lavs Pompeje**; sestavina, ki ostaja v vseh sklonih enaka, je v rodilniški obliki ponovljena v celoti, drugo pa sklanjamo.

– Samostalnik ženskega spola **Dejno** je nesklonljiv in ima v vseh sklonih enako obliko, tako kot samostalnik *Karmen*.

č) besednovrstni podatek z neobveznim podatkom o samomnožinskosti ali o večinski rabi množinske oblike ali o sklonljivosti:

Déjno ž nesk.	Δεινό • <i>Deinó</i>
Evrípontídi m, mn.	Εὐρυποντίδαι • <i>Eurypontí dai</i>
Íhne Íhen ž mn.	Ἰχναί • <i>Íchnai</i>
kalénde ž mn.	Kalendae (Calendae)

To pomeni: Krajevno ime **Ihne** in stvarno ime **kalende** sta samomnožinska samostalnika ženskega spola. – **Evrípontídi** je moškega spola in se večinoma uporablja v množini ali pa je kot táko sporočeno. Edninska raba je torej možna, vendar redka. – Ime **Dejno** je nesklonljivi samostalnik ženskega spola.

d) kazalčne iztočnice brez naglasnih znamenj in drugih podatkov:

Feaki → **Fajaki**

To pomeni: Namesto oblike **Feaki**, ki je podomačena iz polatinjene oblike *Faeaces* in se tu in tam še dobi, je priporočljivo uporabljati obliko **Fajaki**, ki je v slovarju zapisana na pričakovanem mestu in z ustreznimi podatki.

2.2 V desnem stolpcu so navedeni:

a) pri grških imenih oblika v alfabetu in prečrkovana oblika v ležečem tisku:

Agatárh m Ἀγάθαρχος • *Agátharchos*

b) pri grških imenih, ki so podomačena pod vplivom polatinjene oblike, tudi latinsko oziroma polatinjeno ime v navadnem tisku:

Bazílij m Βασίλειος • *Basíleios* • **Basilius**

c) pri latinskih imenih latinska oblika; pri bolj znanih osebnih imenih tudi polno ime s krajšavo osebnega imena (*praenomen*):

Cícero -óna m **M. Tullius Cícero**
Lávs Pompêja Lávs -e m **Laus Pompeia**

č) za grško ali latinsko obliko vodilka, ki kaže na ustrežnejšo obliko – podomačeno, ki se dobi tudi na pričakovanem mestu v levem stolpcu, ali prevedeno; uporaba takega imena je odvisna od narave besedila:

Acést m **Acestes** → **Ajgest**
Hípnos m **Ἵπνος** • **Hýpnos** → **Spanec**
Karhédon m **Καρχηδών** • **Karchedón** → **Kartagina**

3. Obrnjeni seznam

Ta seznam pomaga najti ustrezno podomačeno obliko imena iz izvirne grške (tj. prečrkovane) ali latinske oblike. – Poleg oblik, ki jih je mogoče najti v desnem stolpcu slovarja, vsebuje tudi celo vrsto polatinjenih imen grškega izvora in latinska večbesedna zemljepisna imena, ki se doslej niso podomačevala. – Grška imena so zapisana v ležečem tisku, latinska pa v navadnem. – Seznam vsebuje samo tista imena v izvornih oblikah, ki se od podomačenih razlikujejo po najmanj eni črki. – Naglasna znamenja na oblikah v desnem stolpcu niso zapisana, o naglaševanju tistih, ki jih v slovarju ni, pa se je mogoče poučiti v Pravilih, 11.

<i>Acestes</i>	Acest, Ajgest	<i>Hypnos</i>	Hipnos, Spanec
<i>Agatharchos</i>	Agatarh	<i>Ichnai</i>	Ihne
<i>Basileios</i>	Bazilij	<i>Kalendae</i>	kalende
<i>Basilius</i>	Bazilij	<i>Karchedon</i>	Karhedon, Kartagina
<i>Calendae</i>	kalende	<i>Laus Pompeia</i>	Lavs Pompeja
<i>Deino</i>	Dejno	<i>Melanthios</i>	Melantij
<i>Eurypontidai</i>	Evripontidi	<i>Nausithoos</i>	Navzitoos
<i>Gorgo</i>	Gorgona	<i>Pasikles</i>	Pazikles

VIRI IN LITERATURA

- Atlas of Classical History* (ur. Richard J. A. Talbert). London, Sydney 1985.
- Breznik, Anton: *Slovenska slovnica za srednje šole*. Četrta, pomnožena izdaja. Celje 1934.
- Dokler, Anton: *Grško-slovenski slovar*. Ljubljana 1915.
- Gantar, Kajetan: *Nekaj misli o pisavi antičnih imen in strokovnih izrazov*. Arheološki vestnik 25, 1974, str. 539–549.
- Gantar, Kajetan: *Nekaj misli o pisavi antičnih imen in strokovnih izrazov*. Arheološki vestnik 30, 1979, str. 548–558.
- Janežič, Anton: *Slovenska slovnica*. Celovec 1854.
- Kopriva, Silvo: *Latinska slovnica*. Ljubljana 1976.
- Mihevc-Gabrovec, Erika: *Pripombe k pisavi in rabi grških in latinskih imen in tujk*. Jezik in slovstvo 10, 1965, str. 29–30.
- Pape, W., Benseler, G.: *Wörterbuch der griechischen Eigennamen*. Graz 1959.
- Slovenski pravopis*. Ljubljana 1962.
- Slovenski pravopis 1, Pravila*. Tretja, pregledana izdaja. Ljubljana 1994.
- Tominšek, Josip: *Antibarbarus. Studije o napakah in pravilih slovenskega pisanja*. Ljubljana 1910.

Bronislava Aubelj
ANTIČNA IMENA PO SLOVENSKO

Oprema in oblikovanje:
Gorazd Rogelj

Računalniški prelom:
Dušan Obštetar in Gorazd Rogelj

Izdala in založila:
Modrijan založba, d. o. o.

Za založbo:
Branimir Nešović

Urednica:
Mija Longyka

Natisnila:
Tiskarna Delo

Ljubljana 1997

Prva izdaja